

KIBERNETIKA PSIHOTERAPIJE

Pripremili: dr.Branko Petris, psihijatar , psihoterapeut i dr. Ilinka Serdarević, liječnik, psihoterapeut

Ključni koncepti:

Kibernetika,Psihoterapija,Epistemologija,Hermeneutika,Komunikacija,Odnos,Konverzacija,Hipnoza,Etika,Estetika,Odgovornost,Kružnost,Promjena

UVOD

Kibernetika psihoterapije nije jedan od pravaca u psihoterapiji i nema niti ambiciju da to postane. Kibernetika psihoterapije je znanost o cirkularnosti i razumijevanju vlastite epistemologije, kao predložak dijaloškoj praksi usmjerenoj na promjenu. Škola za kibernetiku psihoterapije je kontekst za učenje i istraživanje psihoterapije, prakse efikasne psihoterapije, uvažavajući sva dostupna nam znanja iz dosadašnjih psihoterapijskih škola i pravaca, filozofije, etike, estetike, fizike, biokemije, biologije, genetike, medicine, antropologije, informatičkih znanosti, lingvistike, logike, psihologije, komunikologije..

Kibernetika psihoterapije uvažava korištenje poznatih nam teorija, ali na način razumijevanja kompleksnosti ljudske prirode, uvijek otvorena za različitost koja bi mogla biti u funkciji terapijske promjene, bez ideje o integrativnom povezivanju već poznatih nam metodologija, ali i ne isključujući ih, sa fokusom na hermeneutičkom pristupu uvijek u funkciji promjena vlastite epistemologije.

Tako su zbivanja koja promatramo na nekoliko razina: na razini psihoterapije, klijenta i na osobnom planu.

Naša hipoteza je da efikasna psihoterapija je ona koja uključuje promjenu i psihoterapeuta samog, a odvija se kroz dijalošku praksu i druge procedure, kao što su, hipnoterapija, rad na ishodima, korištenje resursa, korištenje metafora....

Kako ne bi upali u zamku jasno strukturirane teorijske osnove, premise našega rada ne zasnivaju se na jasno profiliranoj teoriji kao istini o čovjeku, jer do sada u znanosti ne postoji tako sveobuhvatna teorija koja bi obuhvatila sve specifičnosti kompleksne ljudske prirode, koja se rođenjem svake nove jedinice obogaćuje novim raznolikostima potencijalnog subjekta psihoterapijskog čina ili procedure. Terapijski rad baziran na kibernetici psihoterapije je otvoreni, kreativni čin, vođen ka unaprijed definiranim ishodima kao ciljevima za terapijsku promjenu i postignuće kroz otkrivanje i utiliziranje uočvanih resursa u tijeku psihoterapijskog setinga.

Kada bi djelovali unutar okvira jedne teorije, kod našega klijenta pronašli bismo sve elemente propisane teorijom, potrebne za psihoterapijski rad, tzv. psihopatologiju i unaprijed znali za terapijsku proceduru te terapijski čin lišili mogućnosti koju nudi klijentova različitost. Postali bi virtuozi, kroz iskustvo, nadograđujući unutar okvira same teorije, reducirajući svijet razlika, osiromašujući ga i lišavajući se mogućih kreativnih rješenja i efikasnosti, jer određeni teorijom mi smo u službi logike koja vlada tom teorijom i ne možemo joj se izmaknuti, a time reduciramo vlastitu različitost koja izlazi iz okvira teorije koju prakticiramo.

POVIJEST I OKOLNOSTI KOJE SU DOVELE DO STVARANJA ŠKOLE KIBERNETIKE PSIHOTERAPIJE

Škola je formalno osnovana početkom 1990. god. u Zagrebu u sastavu Psihijatrijske klinike Rebro Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Osnivanje škole je plod kreativnog procesa koji je trajao nekoliko godina i bio čvrsto povezan sa sadašnjim gostujućim predavačem i tada voditeljem Škole prof.dr.sc. Grahamom Barnesom.

Dr. GRAHAM BARNES živi u Stockholmu. Prije dolaska u Švedsku (iz SAD-a) je osnovao i vodio Družbu za rasnu i ekonomsku jednakost, i nekoliko godina je bio na čelu Jugoistočnog Instituta. Ovlašteni je bračni i obiteljski terapeut . Predavajući i supervizirajući psihoterapeute, počeo je redovito putovati u Beograd 1979- 1984. godine i od 1984 - 1997. je često putovao iz Stockholma u Zagreb. Radi kao gost predavač na Odsjeku za psihijatriju na Sveučilištu u Zagrebu, i savjetnik je za Foundation 2020 gdje je pomogao političkim, civilnim, i korporacijskim vođama u organiziranju da se promovira demokracija i globalizacija u Hrvatskoj. Psihoterapeut je s dozvolom, priznati grupni psihoterapeut i savjetnik u Stockholmu.

Godine 1978. Graham je dolazio u Jugoslaviju i održao nekoliko seminara u Beogradu. Nakon što je njegov način rada pobudio veliko zanimanje, održava seminare od 1985. do 1989. godine na Odsjeku za neurologiju, psihijatriju, alkoholizam i ostale ovisnosti sveučilišne bolnice «Dr. Mladen Stojanović» u Zagrebu. Tada je bilo sve više inicijative za osnivanjem škole psihoterapije, te je početkom 1990. godine formirana nova organizacijska struktura - Škola kibernetike psihoterapije.

Od tada je Škola evoluirala u Međunarodnu školu kibernetike psihoterapije-sistemske pristup u kojoj su predavači , ali i učesnici iz više europskih zemalja. Svi aktualni predavači u Školi su certificirani od Europske udruge za psihoterapiju.

Škola je nastala kao odgovor na potrebu za autonomijom psihoterapeutske profesije i težnju da raste i razvija se u novim pravcima. Postojeće psihoterapijske škole i pravci uglavnom teže da poboljšaju jedan model psihoterapije, što dovodi do velikog smanjenja kompleksnosti psihoterapije kao profesije. Škola kibernetike psihoterapije provodi Zakon nužne raznolikosti (Ashby 1964.) koji teži očuvanju te kompleksnosti . To znači da Škola nastoji biti efikasna, samo-rekurzivna organizacija koja će svakom psihoterapeutu omogućiti potragu za psihoterapijskom praksom koja mu najbolje odgovara u okruženju u kojem radi.

Naš odgovor na raznolikost psihoterapeuta i njihovih radnih sredina je uvažavanje raznolikosti, a ne jednog modela ili jedne teorije, ali niti mnogo modela i mnogo teorija. Uzimajući u obzir da je svaka osoba jedinstvena , i psihoterapija treba biti jedinstvena za svaku osobu. Psihoterapeuti su također jedinstvene osobe, pa pokušavamo izbjeći uokviravanje u jedan model ili teoriju. Stoga smo Školu zamislili kao proces što se tiče i ideja i organizacije. Da bismo to uspjeli istražujemo djelotvornost ideja i koncepata u različitim kontekstima u kojima psihoterapeuti rade.

Obzirom na gore navedeno razvijamo teoriju same teorije ili «meta-teoriju» . Što to znači?

Za nas to znači ugraditi u naše teorije korektivan, rekurzivan mehanizam za stalno obnavljanje, tako da naše teorije ne bi postale rigidne na stalno mijenjajuće okruženje i klijente. Naša ideja je pronalaženje i poštivanje naših vlastitih ograničenja, detekcija slijepih pjega naših znanja. Mi istražujemo procedure koje su djelotvorne u određenom kontekstu s određenim sistemom, a to može biti jedna osoba, obitelj, tim ili čitava organizacija.

Alat kojim to radimo je refleksija na učinjeno i konverzacija kao razmjena ideja, a ne kao bilo kakav razgovor, te hipnoterapija kao znanost o interkomunikaciji.

Razlikovanje je temeljni korak pri upoznavanju klijenta naše psihoterapije. Pitanje koje si postavljamo je po čemu je naš klijent poseban i različit, što ga čini jedinstvenim. Zato je kibernetika psihoterapije idejno bila promovirana, ne kao etablirana škola za učenje psihoterapije, nego kao mjesto i projekt istraživanja i učenja efikasnosti u psihoterapiji, gdje se potire razlika između učenika i učitelja, autoriteta i znanja, gdje se učeći psihoterapijski djelovati, korpus prisutnih različitosti koristi kao resurs, promovirajući principe etičnosti, estetike, poštivanja, pažljivosti i odgovornosti, izgrađujući se kao facilitatori vlastitih promjena i terapijskih postignuća u našim profesionalnim kontekstima. Mi nastojimo raditi sa idejama u skladu sa aktualnim znanstvenim spoznajama, uvijek otvoreni za novo koje stavljamo u funkciju ponuđenog u terapijskom okruženju kroz dijalošku i narativnu praksu, opazajući i opazajući kako opazamo i kako smo opazani i kako opazamo opažanog dok nas opaža kako opazamo..., nastojeći prepoznati epistemološke premise našega klijenta u terminima njegovog jezika, verbalnog i neverbalnog izražaja. Sukladno tome, radimo na definiranom ishodu na svim razinama naše složenosti već iskušanim procedurama kroz dijalog vođen malim koracima ili hipnoterapijski indirektnim pristupom na razini različitoj od svjesne, kako bismo bili facilitatori poželjnih promjena.

EPISTEMOLOGIJA KIBERNETIKE PSIHOTERAPIJE

Epistemologija: nauka o spoznaji, nauka o znanju
grč. episteme- znanje, spoznaja; logos-govor, riječ (B.Klaić)
grč. epistemi – stavljati koga na što, postavljati koga nad kim, stajati na čemu

Za Batesona (1985) je epistemologija znanost koja proučava kako određeni organizmi znaju, razmišljaju i odlučuju, a za von Foerster (1990.) je to znanost o razumijevanju. Slijedeći njihove ideje, proističe da možemo razlikovati različite epistemologije kao setove pretpostavki na kojima se temelji nečije (individualno ili grupno) razumijevanje - percepcija, spoznavanje, ponašanje. U kontekstu psihoterapije, teorije i psihopatologije možemo razlikovati dvije različite epistemološke pozicije, *objektivističku* koja pretpostavlja linearan odnos između objektivno postojeće psihopatologije koja nakon otkrića ulazi u teoriju i biva liječena psihoterapijom, i *konstruktivističku* koja pretpostavlja cirkularan odnos između teorije (njenog autora teoretičara) i njezinih konstrukcija psihopatologije i psihoterapije.

Do epistemološkog pomaka iz linearne epistemologije u cirkularnu epistemologiju došlo je zaslugom kibernetike koja se razvila krajem 40-ih godina 20. stoljeća u SAD u grupi znanstvenika različitih disciplina kao što su fizika, matematika, biologija, antropologija, psihologija, filozofija, medicina, i drugih koji su se sretali između 1946. i 1953. (10 Macy konferencija) proučavajući zajedno *Kružne mehanizme uzročnosti i povratne sprege u biološkim i socijalnim sistemima*. Wiener (1948) je definirao kibernetiku kao *znanost o komunikaciji i kontroli kod životinja i strojeva*, uvodeći cirkularno razumijevanje kontrole koja se nalazi između dva sistema, znači u smislu autoregulacije putem povratne sprege – »*metode upravljanja sistemom korištenjem rezultata njegovog prethodnog djelovanja*« (Wiener 1964: 82), a ne jednostranog, linearnog nadzora jednog sistema nad drugim.

Kibernetički model promatranja sustava na taj način označava *pomak od linearne prema cirkularnoj kauzalnosti*. Ali dok god je kibernetičar sebe smatrao nepristranim promatračem spomenutih kružnih obrazaca uzroka i posljedica u promatranim sistemima on je još uvijek promatrao sa objektivističke epistemološke pozicije. Do epistemološkog *pomaka iz objektivističke u konstruktivističku poziciju* došlo je tek tada kada je kibernetičar ušao u odnos sa promatranim sistemima – na taj način kibernetičar je svoju metodu opažanja upotrijebio i za opažanje samoga sebe, vlastitu metodu je primijenio na sebe i tako sebe kao promatrača

uključio u sistem svog promatranja. Za razliku od stare, jednostavne kibernetike koju je von Foerster nazvao *kibernetika promatranih sistema* ili *kibernetika prvog reda* novu kibernetiku nazvao je *kibernetika promatrajućih sistema* ili *kibernetika drugog reda*, a Margaret Mead nazvala ju je *kibernetika kibernetike* (1968, u Barnes 1996). Epistemološka implikacija kibernetike drugog reda je da je pozicija objektivnosti pogrešna jer pretpostavlja odvojenost opažača od opažanog. Ne pitamo se da li smo objektivni ili subjektivni, umjesto toga prepoznajemo neophodnu povezanost opažača s opažanim, što nas dovodi do odgovornosti, ono što činim i govorim, govori više o meni nego o onome o kome govorim. Tako smo iz položaja isključenosti prešli u položaj vlastite uključenosti u svoj promatrani sistem - zauzeli smo «stajalište participacije». Tako shvaćena «etika participacije» (Hoffman 1994) se od moraliziranja (i time teoretiziranja) o tome kako bi se drugi morali ili ne bi smjeli ponašati u određenoj situaciji, premješta k etičnom stavu da mogu samo sebi zapovjediti kako se moram ili ne smijem ponašati u danom kontekstu i u skladu s tim preuzimam odgovornost za vlastito ponašanje (von Foerster 1993).

Epistemologija kibernetike drugog reda konceptualno je ujedinila znanost, etiku i estetiku.

Bateson je bio prvi koji je, zajedno sa Rueschom 1951, napravio *kibernetiku studiju epistemologije psihoterapije* koja je na taj način prvi put postala predmet istraživanja u psihijatriji, psihologiji ili psihoterapiji, a rezultati i implikacije te studije još se do danas nisu dovoljno integrirali u psihoterapiju. Bateson između ostalog predlaže, da se :

1. napravi osnovna razlika između teorije psihopatologije i dijagnoze (koja se temelji na kvantitativnim konceptima energije) na jednoj strani, te upotrebe teorije u terapijskom radu (koji se odvija kroz komunikaciju) na drugoj
2. uključi promatrač i teoretičar u diskusiju sistema psihoterapije, a psihoterapeut u terapijski proces
3. vidi konstrukcije psihoterapijskih teoretičara kao materijal za psihijatrijsku studiju
4. uključi terapiju u promatranja.

Kada psihoterapiju koju izvodimo u terapijskoj interakciji sa klijentima podvrgnemo vlastitim terapeutskim metodama, kada napravimo *psihoterapiju svoje psihoterapije*, kada sami sebi postajemo subjekt promatranja, tada se nalazimo u kontekstu *kibernetike psihoterapije*. Sa tog gledišta predmet psihoterapije psihoterapije postaje psihopatologija njezinih izvođača, psihoterapeuta. (Barnes)

Zato epistemologija kibernetike II reda, gdje su opažanje, opažač i opažano jednakoznačajni, a ulogama različito pozicionirani subjekti u kreativnom procesu promjene, predlaže i razumijevanje psihoterapije i psihoterapijskog procesa na nov način, implicirajući drugačiju znanstvenu paradigmu i etiku. U fokusu psihoterapijskog rada nalazi se ne razrješavanje psihopatologije, nego psihoterapija sama, psihoterapija psihoterapije, kao kibernetika kibernetike, gdje će psihoterapeut biti psihoterapeut – epistemolog. Naime, u svijetu kibernetike II reda nema patologije ni dijagnostičkih kategorija, nema etiketiranja ni teorija koje nešto objašnjavaju kao istine već postoje samo opisi opažača.

Zato je u ozračju iznesenog, *važno je da se svaki psihoterapeut zapita o vlastitoj epistemologiji*, o epistemologiji svoje profesionalne operativnosti koju mu nameće pravac ili škola za psihoterapiju kojoj pripada, poziva na hrabrost da se upitamo što bi dobili kada bi naša psihoterapija bila subjektom u tretmanu naše psihoterapije i da se naša psihoterapija kao oro-boro zmija ugrize za vlastiti rep probavljajući se u stalnom preispitivanju svoje „ispravnosti“ stvarajući se uvijek nanovo i otvorivši granice vlastitih teorijskih premisa.

Kibernetika psihoterapije kao djelotvorna dijaloška praksa

Opisanom epistemološkom analizom psihoterapije koja dovodi do kibernetike psihoterapije, opet smo došli do *psihoterapije kao razgovora*. Razgovor je način komuniciranja u kojem sugovornici izmjenjuju i dijele svoje interpretacije - o problemu i poželjnom rješenju, o vlastitim resursima za realizaciju svojih ciljeva.

Kibernetičar psihoterapeut se odriče pretpostavki da se u psihoterapiji interpretacije (poruke) prenašaju na sugovornike, klijente. Umjesto toga, kibernetičar psihoterapeut zajedno sa klijentima stvara kontekst za djelotvornu dijalošku praksu, takvu o kojoj će sugovornici u rekurzivnom procesu mijenjanja i dijeljenja vlastitih interpretacija obogatiti te interpretacije i razviti nove, te možda sklopiti dogovore o nekim zajedničkim interpretacijama (definicija minimalnih i maksimalnih ciljeva, plan mogućih malih koraka u pravcu poželjnog ishoda, postojeći i potrebni dodatni resursi, feedback o uspješno ili neuspješno obavljenom dogovoru idr.), a uz to zadržati svoje međusobne interpretativne razlike (Pask 1992.). Paskov koncept razgovora (Teorija konverzacije 1982, Teorija interakcija aktera 1992) nije ograničen samo na razmjenu riječi, nego se odnosi na različite konverzacijske jezike (uključujući govor tijela, slikovne, matematičke, kompjuterske jezike idr.).

Razgovor u kibernetici psihoterapije je kontekst u kojem *klijent i terapeut uče o* svojim dosadašnjim obrascima učenja i eksperimentiraju sa novim mogućim obrascima učenja (učenje učenja, Bateson 1990: 294-297). Psihoterapijski dijalog nije dijalog o odnosu između terapeuta i klijenta, on *jest* taj odnos i on se odvija *u* tom odnosu (Barnes 2001: 180). Kibernetiku psihoterapije možemo *označiti* kao praktičnu aktivnost koja *liječi* kroz upotrebu riječi u dijalogu (Barnes 2001: 180) . *Predmet* kibernetike psihoterapije nije više pojedinac i »njegova« psihopatologija nego *komunikacija* (interakcija, odnos) i osobito *konverzacija* u kojoj kroz dijalektiku (rekurzivnost) pitanja i odgovora klijent razvija *novosti*. *Metoda* kibernetike psihoterapije je *hermeneutika*, kružna logika razumijevanja kroz interpretiranje interpretacija, a *hermeneutika hipnoze* (kroz metodu utilizacije) izuzetno povećava terapeutovu osjetljivost za osobni jezik klijenta (Barnes 1994: 186), stvarajući time kontekst koji povećava klijentove mogućnosti da aktivira vlastite resurse (potencijale) i realizira svoje ishode.

Možemo reći da je glavna vrijednost kibernetike psihoterapije *promjena*. Hipnoza i hipnoterapija kao psihoterapijska procedura u svjetlu kibernetike II reda, nije tehnika, niti površinska psihoterapijska metoda, kako je klasificirana u psihijatrijskim i psihoterapijskim udžbenicima, nego je u svjetlu znanosti o komunikaciji, cirkularna aktivnost, znanost o interkomunikaciji, kontekst. To je terapijska procedura kroz koju na najsuptilniji način dotičemo naša najosjetljivija mjesta, pažljivo, nježno i odlučno potičemo na aktivnost naše najskrivenije resurse utilizirajući sve svoje znanje, iskustvo (i izvan razine svjesnog sjećanja) i svoje sposobnosti na nov način, kako to do sada nismo ni sanjali da možemo. To nije tehnika koju samo treba naučiti kao alat za rad u našim ordinacijama, ona je produkt naših sposobnosti da opažamo sitne znakove spremnosti za trans kao posljedicu prirodnih perioda promjene funkcioniranja našeg uma u dnevnom ritmu izmjene aktivnosti i prilika je za svakog terapeuta i klijenta da se zajednički rad, na primjeren način učini terapijskim u datome trenutku. To je šansa za poticanje promjena na najfinijim razinama našega bića i implicira stručnu i znanstvenu redefiniciju hipnoze u nečemu što u svjetlu sadašnje paradigme znanosti zovemo kliničkom medicinom i praksom.

Milton H. Erickson je par excellence bio preteča napretka u hipnozi i psihoterapiji dvadesetog stoljeća. Napredci u hipnozi koje je predvodio uključuju (1) rad sa svakim pacijentom kao sa pojedincem, dajući prioritet problemima i iskustvima svakog pacijenta, (2) shvaćanje da hipnoza radi sa idejama i na upotrebi ideja svakog pacijenta, (3) primjenu hipnoze kao stanja za psihoterapiju i (4) utemeljivanje istraživačkih procedura i rezultata na ono što bi hipnoza mogla i ne bi mogla napraviti, otkrivajući koje vrste psiho-socijalnih i komunikacijskih problema hipnoza može riješiti.

Ericksonova upotreba hipnoze je bila eksperimentalna te je upotrebljavao resurse svakog pojedinačnog pacijenta. Njegova psihoterapija nije bila teorijski utemeljena. Konceptualizirao je hipnozu i psihoterapiju kao komunikaciju. Odbacujući frejdovske i ostale psihoterapije kojima je središte teorija, pozvao je psihoterapeute da se maknu od teorije i vrate se prakticiranju teorije o ne-teoriji, odvrćao je psihoterapeute od stavljanja ljudi u teoretske okvire referenci. Držao je korak s radom na kibernetici te je prisustvovao prvoj seriji konferencija na kojima se razradila logika i metafore kibernetike 1942. godine. Desetljećima je radio s Margaret Mead i Gregory Batesonom, koji su jedni od osnivača kibernetike.

Erickson (1966/1980) je klasificirao hipnozu kao 'znanost interkomunikacije' (čime je mislio na komunikaciju među pojedincima, uključujući, naravno, i komunikaciju između njihovih pojedinih tijela)(str.70,74). Uz pomoć hipnoze (1) može se razvijati komunikacija, (2) profesionalci (iz svih grana medicine) mogu naučiti kako komunicirati s pacijentima i (3) pacijenti mogu naučiti međusobno komunicirati (jer 'mentalna bolest uništava komunikaciju među ljudima'). Hipnoza nam pomaže da razumijemo rad ljudskog tijela, kako se može utjecati na tijelo i kako izvući i upotrijebiti učenja koja koristi ljudsko tijelo. Uz hipnozu možemo naučiti 'na koji način komunicirati s ljudima, kako ih razumjeti' (str.75). Stoga hipnoza, koja radi na empirijskom promatranju i sa dijalogom, postaje oruđe za istraživanje o fiziološkim i psiho-socijalnim posljedicama korištenja (i objašnjavanja) pojedinih riječi, pojmova i rečenica, uključujuću parajezik (nestalan tempo, pauze, kontura visine glasa, mijenjanje glasa) i druge načine izražavanja kao što je gestikulacija, disanje i pogled. (Barnes).

Kibernetičar psihoterapeut uči očekivati novost, odgovarati na jedinstvenost i raznolikost sa kojom se susreće u terapijskoj interakciji i uči se biti spreman na iznenađenje (Barnes 2001: 180).

Međunarodna škola kibernetike psihoterapije- sistemski pristup , danas djeluje u okviru Medicinskog fakulteta u Zagrebu, Katedre za psihijatriju KBC Rebro, Društva za kibernetiku psihoterapije Rijeka i Autopoesis d.o.o. Ljubljana i zadovoljava zahtjeve EOP-a i član je Hrvatske krovne udruge za psihoterapiju.

Školu vodi učiteljski tim: Branko Petris, Inka Miškulin, Robert Duras, Miran Možina, Lea Šugman-Bohinc, Lidija Butković-Anđelić, Zrinka Rička-Žauhar, Anamarija Blažić, Ilinka Serdarević, Marino Kačić, Edi Tarlević, Mojca Kramer i Leonida Kobal-Možina.

TEORIJSKI OKVIR MŠKP- sistemski pristup:

- Epistemologija kibernetike psihoterapije (G. Bateson, G. Barnes)
- Hermenautika hipnoze (Milton H. Erickson)
- Teorija samoorganizacije i autopoeze (H. von Foerster, H. Maturana, F. Varela, W. McCulloch)

- Teorije komunikacije, kibernetike drugog reda i konstruktivizma (G. Bateson, Palo Alto škola, P. Watzlawick, H. von Foerster, von Glassersfeld, R. Glanville)
- Teorija konverzacije (G. Pask)
- Procesni i iskustveni pristup (V. Satir)
- Strukturni, strateški i sistemski modeli obiteljske terapije (J. Haley, C. Madanes, Milanska škola, S. Minuchin)
- Generalna semantika (A. Korzybski)
- Psihobiologija (E. Rossi)
- Imago model terapije odnosa (Hendrix)
- Meta model (Grinder, Bandler, Carter, Gilligan)
- Kratka, k riješenju usmjerena psihoterapija (Erickson, de Shazer, I. K. Berg, O ' Hanlon)
- Model rijeke života (P. Nemetschek)
- Interakcijski-interpersonalni model grupne psihoterapije (Yalom)
- Reflektirajući tim (T. Andersen)
- Neuroznanost i psihoterapije (E.L. Rossi. K. Grawe. G. Schiepek, A.Damasio, C. Pert)

Praktičari i učitelji kibernetike psihoterapije na području RH su :

- Branko Petris - Privatna psihijatrijska ordinacija Rijeka
- Inka Miškulin – Privatna psihološka praksa Rijeka
- Robert Duras - Privatna psihijatrijska ordinacija Pula
- Biserka Koren – Privatna psihijatrijska ordinacija Zagreb
- Jadranka Delač - Creativa - Privatna psihološka praksa Zagreb
- Anamarija Blažić – Anima - Privatna psihološka praksa Rijeka
- Zrinka Rička Žauhar - Privatna psihološka praksa Rijeka
- Lidija Butković Anđelić- Centar za prevenciju i liječenje ovisnosti Rijeka
- Ilinka Serdarević- Udruga Terra Rijeka
- Ivana Rede - KBC Rijeka
- Vesna Kučan - KBC Rijeka
- Gordana Kučan - Centar zdravlja Rijeka
- Dubravka Fadljević- INA d.o.o, Rijeka
- Edi Terlević - Bolnica Pula
- Ivanka Pejić – Centar za autizam Rijeka

I još mnogi koji su kroz period od 20 godina pohađali predavanja Grahama Barnesa i Školu kibernetike psihoterapije te pri tome stekli prvi stupanj izobrazbe, kao i oni koji su aktualno u procesu edukacije

Tekst objavljen u knjizi Psihoterapija-škole i psihoterapijski pravci u Hrvatskoj danas, V.Jukić i Z.Pisk, Medicinska naklada Zagreb 2008.